

TÜRKİYE CÜMHURİYET
MERKEZ BANKASI

29 Nisan 1943 tarihinde toplanacak

HİSSEDARLAR UMUMÎ HEYETİNE

1942

Onbirinci Hesap Yılı Hakkında

İDARE MECLİSİ RAPORU

ve

MÜRAKİPLER RAPORU

Bilânço ve Kâr ve Zarar Hesabı

ANKARA
1 9 4 3

Alelâde Umumî Heyetin Müzakere Ruznamesi

- 1 — Bankanın 1942 yılı İdare Meclisi ve Mürakabe komisyonu raporlarının tetkiki ve tekliflerinin kabulü halinde bilânçonun tasdiki, kârların teklif vechile tevziinin tasvibi,
- 2 — İdare Meclisinin ibrası,
- 3 — Müddetleri biten İdare Meclisi âzalarından :
 - 1 — B ve C sınıfı hisselerine sahip Bankalar ile Şirketler tarafından iki âza seçilmesi,
 - 2 — D sınıfı hisselerine sahip hissedarlar tarafından bir âza seçilmesi,
- 4 — Müddetleri biten mürakiplerden :
 - 1 — B ve C sınıfı hisselerine sahip Bankalar ve şirketler tarafından bir mürakip seçilmesi,
 - 2 — D sınıfı hisselerine sahip hissedarlar tarafından bir mürakip seçilmesi.

TÜRKİYE CÜMHURİYET MERKEZ BANKASI

1942

Onbirinci hesap yılına ait İdare Meclisi

R A P O R U

Sayın hissedarlar

Hesaplarını kapamış bulunduğumuz 1942 senesine ait umumî vaziyet ile memleketimize ve Bankamıza ait hususat hakkındaki raporumuzu yüksek huzurunuzda arz ediyoruz :

Cihan vaziyeti :

Dünya harbi, azalmıyan bir vüs'at ve şiddetle 1942 senesinde de devam etmiştir. Küremizin beş parçası üzerinde iki milyarı geçen insan topluluklarından ancak takriben onda biri kadarı bu müthiş harp alanının haricinde kalmış bulunmaktadır.

1941 senesinin son ayında büyük Asya dâvası ile Pearl Harbour baskını ile kendi adalarından şarka, garba, şimâle, cenuba doğru yayılmaya başlamış olan Japonlar aynı senenin ilk yarısında sür'atle Filipin adalarını, Malezya kıtasını, Birmanyayı, Sumatra, Cava, Gine ve Süleyman adaları ile cenup pasifikte serpili bulunan daha bir takım adaları istilâ ederek Avusturalyayı tehdide başladılar.

Şimalî Amerika Birleşik Devletleri Okyanosyada yeni Kaledonyayı Afrikada Liberayı işgal etti. Ve Şili ve Arjantin hariç olmak üzere, bütün cenubî Amerika devletleriyle Mihver grubu aleyhine bir anlaşma akdetti.

Afrikada mütteliklerce Cezayire ve Fas'a asker çıkarılması üzerine Almanlar da Tunusa girdiler ve Fransada gayrı meşgul mıntıkeyi da istilâ ederek Akdeniz sahillerine indiler.

Harp masrafları İsviçre gibi harbe katılmamış bir memlekette millî gelirin % 40 nı bulmuştur. İngilterede ve Şimalî Amerika Birleşik Devletlerinde bu nisbet yüzde yetmişe yaklaşmış Almanyada ise daha yüksek seviyelere çıkmıştır.

Diğer cihetten dünyayı umumiye rakamları kabardıkça kabarıyor. Haziran 1939 da Şimalî Amerika Birleşik Devletlerinin 40,4 milyar dolar borcu Eylül 1942 de 90 milyara, İngilterenin 7,2 milyar sterlin borcu Teşrinisani 1942 de 14 milyara, Almanyannın 33,2 milyar mark borcu Eylül 1942 de 169 milyara, Fransanın 420,1 milyar frank borcu bir trilyona; Japonyanın 17,6 milyar yen borcu Ağustos 1942 de 46,1 milyara balığ oluyordu.

Enflasyondan yüzde yüz kaçınmak hemen hiç bir memlekette imkân dahiline alınamadığı ve maliyet pahalılaşmakla beraber istihsalât ve ithalât da azaldığı için tedavüldeki para miktarı mevcut eşyaya ve hidemata nisbetle tezayüt göstermiş ve bunun neticesinde fiatlar yükselmiş hayat pahalılaşmış, geçinme imkânları zorlanmış ve hassaten

kadın ve çocukların gıdasızlığı meselesi hatta bitaraf memleketlerde ehemmiyetli bir mesele teşkil etmeye başlamıştır.

Yalnız muharip memleketlerde değil, aynı zamanda harbe girmemiş memleketlerde dahi sulh iktisadî yerini tamamen harp iktisadına devretmiş bulunuyor. Devletler, müdafaanın tanzimi veya harbin idaresi için memlekette istihsal ve inkisama, tedavül ve istihlâke müdahalelerini halin icabı derecesinde tevsi etmektedirler.

Sene zarfında üç yeni paranın daha doğduğunu görüyoruz. Bunlardan biri cenubi Amerikada, diğer ikisi Avrupada meşgul memleketlerdedir. Cenubi Amerikada Brezilyada doğan paranın adı krüzeyro'dur. Avrupanın meşgul memleketlerindeki paralardan biri şark Arazisi markı, diğeri Karbovaneçdir. Karbovaneç Ukranyada müesses yeni bir tedavül Bankasının ihraç ettiği para ; şark arazisi markı ise eski Estonya, Letonya, Lituanya, Beyaz Rutenyada ve Peypus gölü şarkındaki bölgede tedavül etmek üzere yeni bir ihraç Bankasının çıkaracağı paradır. Bu yeni Bankanın merkezi Rigadadır.

Senenin ilk ayında Danimarka kronu için yüzde sekiz derecelerinde görülen kıymetlenme hadisesinden ve bir de senenin sonlarına doğru Fransız frangında husule gelen şiddetli sarsıntıdan sarfınazar edilirse dünya dövizleri rayiçlerinde ehemmiyetli denebilecek değişmeler olmamıştır.

Memleketimizde umumî vaziyet :

1942 senesinde de memleketimiz harp sahası içine girmemiş, sulhun nimetlerinden mahrum kalmamıştır ve uzak yakın bütün memleketlerle münasebetlerimiz dostane geçmiştir. Fakat bir evvelki senede olduğu gibi bu yıl da gerek kara gerek deniz hudutlarımızın etrafı tamamen harp sahası olması dolayısıyla diğer memleketler gibi memleketimiz de milletler arası mübadele hususunda bir çok kayıtlara maruz kalmıştır.

Bilhassa şehir ve kasabalarda geçim zorluğu şeklinde kendini gösteren iktisadî sıkıntı başlıca yiyecek, giyecek yakacak meselelerinde hissedilmekte bulunmuş ve hayat pahalılığı azalmamış artmıştır. İlaş işleri ise senenin başlıca meselelerinden biri olmuştur. Daha senenin ilk ayında ekmek büyük şehirlerde vesikaya bağlandığı gibi istihlâki azaltmak maksadile, şeker fiatlarına da zamlar yapılmıştır.

Müstahsıl efrattan yüz binlerce kişinin silâh altına alınmasından mütevellit olarak istihsalin azalması, ordunun istihlâkî, münakale ve mübadeledeki zorluklar yukarda arzettiğimiz müzayakanın başlıca âmillерindendir.

Hükümetimizce alınan müdafaai milliye tedbirleri ile memleketimizin korunma şartları mütemadiyen kuvvetlendirildiği gibi dahilde malî, iktisadî ve muavenet sahalarında alınan tedbirler ile de geçinme şartları imkân dairesinde sağlanmaktadır.

Bu suretle memleketimizin, bugünkü dünyanın nisbeten refahlı ülkeler arasında yer almış olduğu bir hakikattir.

Ziraat :

Memleketimizin 1942 senesi ziraat mahsulleri hakkında henüz kat'î rakamlar elde edilmemiştir. Mamefî müstahsıl kolların noksanı hesabile evvelki yıllara nisbetle daha az istihsal edildiği kabul edilmek tabiidir.

Ziraî mahsulât fiatları sene zarfında serbest piyasada mühim surette yükselmiştir. Aşağıdaki cetvel bunu gösterir :

Kilosu kuruş olarak

	1940	1941	1942
Buğday	6.48	9.86	17.56
Arpa	6.03	8.14	13.85
Yulaf	5.81	8.11	14.58
Susam	19.24	39.62	63.33
Pamuk	84.34	54.95	65.99
Üzüm	15.21	30.61	48.19
Zeytinyağı	40.08	50.93	96.33
Tiftik	141.47	196.14	240.—
Yumurta (sandık)	2.648.—	3.209.75	6.458.—
Fındık	33.87	64.20	102.95

Bu cetvelde buğday, arpa, yulaf gibi maddelerin fiyatları Hükûmetin resmî mübayaa fiyatlarıdır. Bu fiatlara nazaran hariçteki serbest piyasa fiyatları daha yüksek seviyeler göstermiştir. Bu yükselişler bir evvelki senede olduğu gibi 1942 de de istihsal noksanı istihlâkin artması ve para hacminin çoğalması ve bazı müstahsılların mal iddiharı gibi sebepler dolayısıyla vukua gelmiştir diyebiliriz.

Ziraî istihsali çoğaltmak maksadile köylüye pulluk ve saire temini, ve yine Ziraî istihsali arttırmak üzere Kôordinasyon heyetince krediler kışadı, Ziraî kredinin (çevirme ve donatma) Ziraat Bankasınca iki misline iblâğı ve ikrazat faizlerinin % 6 ya indirilmesi iâşesi Hükûmetçe temin edilen şehirler hariç olmak üzere hububat satışının serbest bırakılması, çiftçiden mübayaa edilen hububat fiyatlarına zam yapılması senenin ziraata müteallik mühim hadiseleri olarak sayılabilir.

Memlekette resme tâbi hayvan mevcudu son senelerde aşağıdaki rakamları vermektedir.

1 = 1000 baş

	1940	1941	1942
Koyun	18.818	18.751	17.211
Keçi	8.999	9.179	8.832
Tiftik	3.773	3.650	3.703
Sığır	7.724	7.935	7.588
Manda	739	738	690
	40.053	40.253	38.024

Son sene zarfında görülen azalma kışın şiddetine atfedilmektedir.

Sanayi ve Maadin :

Memleketin sınaî kalkınması yolundaki mesaiye 942 yılında da mümkün olduğu kadar ve vaziyetin müsaadesi derecesinde devam olunmuştur. Sene zarfında Sivas çimento fabrikasının, Karabükte hâki boya ve Asid sülfürik ve süperfosfat fabrikalarının, Konya Ereğlisinde nişasta fabrikasının, İzmitte Reçina fabrikasile şap tesisatının ve klor fabrikasının inşalarına devam olunmuştur. Karabükte naftalın fabrikasile Beykozda tutkal fabrikasının inşaatı bittiğinden bunlar işletmeye açılmışlardır. Sümer Bankın pamuklu ve dokuma imalâtı ile kundura imalâtı tesri ve tezyit olunmuştur.

1942 senesi maadin istihsalâtı aşağıda yazılıdır :

	Ton
Bakır	8.250
Linyit	394.000
Kömür	2.500.000
Krom (ihracat)	117.000
Demir	17.800

Sümer bank ve Etibankın itibarı sermayeleri sene zarfında birer kanun ile artırılmış ve birincisi yüzelli ve ikincisi yüz milyona çıkarılmıştır.

Ticaret :

Dünya harbi dolayısıyla dahilî ve haricî ticaretin karşılaştığı zorlukları burada bir daha saymayı fazla görüyoruz.

Mamafi bu müşkilâta rağmen haricî ticaretimizin bir sene evvele nisbetle bıraktığı intiba iyidir. Haricî ticaretimiz başlıca kliring ve tediye anlaşmalarına dayanmakta berdevamdır. Ticaret siyasetimizde ihracat primleri prensip itibarıyla kaldırılmıştır. Bir çok memleketlerde olduğu gibi bizde de ihracat maddeleri kendiliğinden kıymetlenmiş, ithalât yapmak imkânları güçleştiği için ithalât maddelerini elde etmek imkânları azalmıştır. Bu itibarla hükûmet ihracata verilen primlerin hikmeti vücudu kalmadığına kani olmuştur. Şukadar ki takas limited şirketinin bazı taahhütleri dolayısıyla bir müddet daha prim alınmağa devam edilmek ve fakat primlerin ilgası tarihinden itibaren ihracata prim verilmemek yolu tutulmuştur. Lüks mallar için döviz verilmemekte bunlar mukabilinde kıymetli mallar ihracına müsaade olunmamaktadır. Birliklerin ithal ve ihraç fiyatları da mürakabeye tâbi tutulmuştur.

Sene sonlarına doğru harp ekonomisi bürosunun ihdası ve Ankarada ikinci bir takas odası vücade getirilmesi senenin kayda değer hadiseleri arasındadır.

Döviz ve Kliring vaziyetleri :

Borsa rakamları 1942 senesi döviz muamelelerini evvelki senelerin hepsinden daha az göstermektedir.

Senesi	Milyon frank olarak
1940	217.93
1941	71.32
1942	32.58

1941 ve 1942 senelerinde bu belli başlı dövizlerin Türk lirası muadilleri berveçhiâtidir.

1 = 1000 Lira

	1942	1941
Dolar	933.14	3.362
İngiliz lirası	847.47	1.630
İsveç kronu	512.63	404
İsviçre frangı	408.04	515
	2.701.28	5.911

Borsa muamelelerinin bu zayıf vaziyetine rağmen muameleleri borsadan geçmeyen Bankamızın döviz vaziyeti şayanı memnuniyet bir inkişaf arzirmektedir. Bankamızın sene gayesinde kliring dövizleri haricinde kalan alelâde dövizleri takriben 50,5 milyon lira tutmakta idi. Ortadaki bu nisbî döviz fazlalığı başlıca ithalât müşkilâtı ve millî mahsulâtımıza karşı hariçten vaki talep fazlalığı dolayısıyla dış ticaretimizde lehe hasıl olan müvazeneden ileri gelmektedir, diyebiliriz ve bu müsait vaziyet yalnız döviz mevcudumuzu çoğaltmakla kalmamış sene içinde altın varlığımızı da 22.400 kilo kadar artırmamıza imkân vermiştir.

Sene zarfında alınan mühim tedbirler arasında :

Dövizle alâkalı olarak Türk parası kıymetini korumaya dair 12 numaralı karar-namenin bazı hükümlerinin değiştirildiğini ve bu meyanda ikametgâhı Türkiye haricinde bulunan hakikî veya hükmî şahısların memleketteki mal iratları, sermaye ve iştirâk hisselerinin gelirleri ve Türk parasile her nevi mevcutları veya alacakları ve yerli ve ecnebi menkul kıymetleri üzerine bazı kayıtlar konduğunu ve mevcut kayıtların da biraz daha kuvvetlendirildiğini söyleyebiliriz. Kezalik döviz cürümlerine ait mevcut hükümler de şiddetlendirilmiş ve usulü muhakemesi değiştirilmiştir.

Devlet Maliyesi :

Geçen sene de arzettiğimiz veçhile cihan harbinin devamı Devlet maliyesini daima fazlalaşan bir ihtiyaç karşısında fevkalâde masraflar ihtiyarına ve tedbirler almağa mecbur kılmaktadır.

Diger cihetten bütün memleketlerde olduğu gibi memleketimizde de düyunu umumiye miktarı aynı sebeplerin tesiri altında seneden seneye artmaktadır.

Senenin başında mütedavil miktarı 46 milyon lira kadar olan tasarruf bonoları senenin sonunda âzami müsaade haddi bulunan 75 milyon civarında yani 71,3 milyon seviyesinde idi. Bütçe kanunlarile çıkarılan hazine bonolarının âzami haddi 1942-1943 bütçesile 100 milyondan 125 milyona iblâğ edilmiştir.

Sene zarfında uzun vadeli iki tertip istikraz tedavüle ihraç edilmiştir. Biri Diyarbakır ve İran ve Irak hudutları demiryolları istikrazının son tertibi olan 10 milyonluk istikraz olup martta çıkarılmış ve taliplerce istiha ile kapatılmıştır. Diğer 150 milyonluk Millî Müdafaa istikrazı namile sene zarfında müsaadesi alınan yeni bir istikrazın 40 milyonluk ilk tertibi olup eylülde tedavüle çıkarılmıştır.

Malî sahada alınan mühim ve şümüllü tedbirlerden biri de varlık vergisinin ihdası olmuştur. Bu verginin bütçe açıklarının bir kısmını kapamakla beraber tedavüldeki para hacmini azatılması beklenmektedir.

Senenin malî vaziyeti ile alâkadar olarak su işlerine devam edilmekte olduğunu Diyarbakır - Irak, Yolçatı - İran hududu hatlarının ferşiyat ve İnşaatına devam edilmekte bulunduğunu, Marmara ve Akdeniz sahillerinde iskele inşaatı ve sair inşaata da devam edilmiş olduğunu arzederiz.

Kayda değer malî hadiseler arasında vergi ve resimlerde bazı ihdas ve ilâveler de mevcuttur. Çay ve kahve inhisar altına alınmıştır. Hayvanlar vergisine, ihracat vergisine, muamele ve istihlâk vergilerine, damga, nakliyat, tiyatro ve sinema resimlerine, posta, telgraf telefon müdafaa vergilerine, kibritten ve çakmaktan alınan müdafaa vergisine zamlar yapılmasıdır. Memur ve müstahdemlerin maaş ve ücretlerine % 15-25 derecesinde zam icrası, bankalardaki mevduata ait munzam karşılıkların % 15 den % 20 ye çıkarılması millî müdafaa ihtiyaçları için 150 milyon liraya kadar dahilî istikraz ak-

dine dair kanun çıkarılması, Almanya ile yüz milyon marklık kredi anlaşmasının harp malzemesi ihtirası için tatbikatına ait mukavelenin imzası senenin diğer belli başlı malî olaylarını teşkil eder.

Para ve sermaye piyasaları :

Oniki büyük memleket Bankasının 1941 gayesinde umum mevduatları yekûnu 364,8 milyon lira idi. 1942 senesinde ise bu yekûn 368 milyon liradır.

Bu son sene zarfında tedavül hacmi 221 milyon kadar yükselmiş olduğu halde bankalardaki mevduatın geçen sene zarfında pek az artmış olması tedavül piyasasında ehemmiyetli bir iddiharın vücudunu göstermektedir.

Yukardaki mevduatın müfredatına gelince bunun :

38.869,000	lirası vadeli tasarruf
76.738,000	» vadesiz »
36.714,000	» vadeli mevduat
215.778,000	» vadesiz mevduat ki yekûnu
368.099,000	liradır.

Bankaların mevduata verdikleri faizler bir sene evvele nisbetle hemen hemen hiç değişmemiştir. İkrizat faizleri için de aynı müşahede varittir. Hazinesin çıkardığı tasarruf bonoları bu sene de rağbet görmüştür. Bu bonoların piyasada mütedavil miktarı kanunun tayin ettiği 75 milyonluk âzamî had seviyesinden sene nihayetinde pek de uzak değildi.

Piyasada son zamlarda plasman bonoları namile isim alan hazine bonoları da Bankaların cüzdanları için rağbet görmektedir. Bunlara hazinenin verdiği faiz % 5 dir.

Bu sene zarfında da bankamız iskonto haddini değiştirmemiştir.

Ziraat Bankası 1942 den itibaren küçük çiftçiye yapılan ikrazatın faiz nisbetini % 6 ya indirmiştir. Bankalar fiat yüksekliğini ve binnetice hayat pahalılığını zorlamamak maksadile teşrinievvel 942 den itibaren bilhassa gıda maddeleri mukabili avans hesaplarını takyidata tabi tutmaya başlamışlardır.

Bankamızın muamelelerine gelince :

Kasa muameleleri :

1941 sonu mevcudu	111. 874. 401, 61	lira olup
1942 zarfındaki makbuzat	2. 256. 254. 562, 95	liraya baliğ olmak
suretile sene sonunda zimmet yekûnu	2. 368. 128. 964, 56	lira
olmuş ve sene zarfındaki	2. 252. 083. 178, 63	liralık
medfuat neticesinde 1942 bakiyesi	116. 045. 785, 93	liradan ibaret bulun- muştur.

Sermaye hesabı :

1942 sonunda hisse senetlerinin durumu diğer senelerinki ile birlikte aşağıda yazılıdır :

		A	D	E	T
		1940	1941	1942	
A	sınıfı	35. 993	35. 993	35. 998	
B	»	57. 320	57. 318	57. 318	
C	»	13. 025	11. 311	11. 142	
D	»	43. 662	45. 378	45. 542	
		150. 000	150. 000	150. 000	

Bu cetveldən de anlaşılaçağı vechile sene zarfında C sınıfından 169 senet eksilmiş, bundan beşi A sınıfına, 164 ü D sınıfına geçmiştir.

Hisse senetlərimizin borsada kıymeti sene zarfında 1941 senesine nazaran bir miktar yüksəlmiş ve fakat senenin son ayında tenezzül etlemiştir. Senetlərin vasati fiatları aşağıda göstərilmiştir.

Senesi	Lira
1940	108, 07
1941	122, 59
1942	157, 25 (Muvakkat)

Tedavüldeki banknotlar :

1941 senesi sorunda kazalarımızda mevcut banknotlara da şamil olmaq üzere :

Mevcut bulunan	521. 520. 658	liralık banknotlara
1942 de	302. 000. 000	liralık daha banknot inzimam ederek
hasıl olan	823. 520. 658	liralık yekûna mukabil
1942 de	78. 655. 159	liralık banknot tedavülden çekilmiş
ve sene sonunda	744. 865. 499	liralık banknot bulunmuştur.

Sene sonunda piyasada bilfiil mütedavil banknotları tesbit için yukarıdaki bakiyeyi teşkil eden : 744. 865. 499, — liradan
sene sonunda kasalarımızdaki 10. 921. 111, 50 lirayı tenzil edersək
bilfiil tedavülde 733. 944. 387, 50 liralık banknot bulunduğı neticesine
varırız ki müfredatı 1941 senesile mukayeseli olarak aşağıda göstərilmiştir.

		1941	1942
		Lira	Lira
Eski	1 Liralık	3. 201. 565. —	2. 276. 848. —
	5 »	6. 744. 795. —	3. 133. 655. —
	10 »	4. 507. 000. —	2. 159. 210. —
	50 »	2. 593. 500. —	1. 374. 650. —
	100 »	400. 700. —	199. 100. —
	500 »	3. 986. 000. —	1. 820. 500. —
	1000 »	1. 838. 000. —	906. 000. —
	2,5 »	77. 258. 567. 50	74. 077. 882. 50
Yeni	1 Liralık	—, —	10. 064. 967. —
	5 »	68. 253. 280, —	67. 046. 345. —
	10 »	78. 850. 520, —	192. 082. 630. —
	50 »	74. 025. 900, —	134. 523. 900, —
	100 »	56. 871. 800, —	78. 789. 700, —
	500 »	70. 264. 000, —	84. 568. 000, —
	1000 »	63. 677. 000, —	80. 921. 000, —
		512. 472. 627, 50	733. 944. 387, 50

Senedat cüzdanı :

1941 senesi sonunda	298. 578. 863, 39	liralık bakiyeye
1942 senesi zarfında	700. 954. 634, 34	liralık muamele inzimam ederek
sene sonunda zimmet yekûnu	999. 533 497, 73	liraya çıkmış
ve yine sene zarfındaki	512. 475. 541, 13	liralık tahsilât neticesinde
sene sonunda bu hesap	487 057. 956, 60	liralık bir bakiye bırakmıştır.

Bu senetlerin nevilerine gelince: bunlar kanunumuz mucibince reeskonta kabule salâhiyettar bulunduğumuz ticarî, zirai senetler, tasarruf bonoları ile Hazineye ait veya Hazine kefaletini haiz bonolardan ibarettir.

Haftalık vaziyetlere nazaran cüzdan 3 ikincikânun 1942 de 300 milyon lira ile asgari haddi ve 31 birincikânun 1942 de 487 milyon lira ile âzamî haddi göstermiştir.

Avanslar :

Bilânçoda görülen avanslardan :

2. 834, 64	lirası altın mukabili efrada
7. 313. 769, 04	» tahvilât mukabili bankalara
7. 808. 722, —	» tahvilât mukabili hazineye ve
250. 000. 000, —	» da 3850 No. lı kanun mucibince hazineye

açılmış avanslardır ki
yekûnu

265. 125. 325, 68 liraya balığ olur.

Evrakı nakdiye karşılığı hazine tahvilâtı :

Bankamız kanununun 5 inci ve 6 ncı maddeleri mucibince mesuliyeti müessesemize müdevver evrakı nakdiyeden dolayı hazinenin bankaya karşı müteahhit bulunduğu borca ait vaziyet A - resûlmal ve B - faiz zaviyelerinden bervechiâtıdır.

A — **Resûlmal :** Müdevver evrakı nakdiyeden 1941 sonunda devletin Bankaya borcu 136.520.658 lira iken 1942 senesinde vaki 2.555.159 liralık tediye üzerine bu borç sene sonunda 133.965.499 liraya düşmüştür.

Sene zarfında vaki tediya :

1. 312. 057. 77	lirası kupon tahsilâtından
1. 243. 101. 23	lirası 1941 temettuatından olup
Yekûn 2. 555. 159. —	liradır.

1934 senesi zarfında kanunumuzda vuku bulan malûm tadilâta müsteniden % 1 ler hasılâtını Hazine 1942 de de doğrudan doğruya itfaya tahsis etmiyerek evrakı nakdiye karşılığı cüzdana ithal edilmek üzere hazine tahvilâtı mübayaasına tahsis etmiştir ki tahsis edilen bu meblâğ sene zarfında 3.500.000 liraya balığ olmuştur.

B — **Faiz :** 1942 senesi zarfında Hazine tahvilâtı bakiyeleri üzerinden tahakkuk ettirdiğimiz faiz sene sonunda 1.350.711.45 liraya balığ olmuştur ki bundan 1.019.670.97 lirası senesi zarfında tahsil edilmiş ve bakiyesi olan 331.040.48 liranın tahsili mukaveleleneye göre 1943 yılında yapılacaktır.

Esham ve Tahvilât Cüzdanı :

Bu cüzdanda mevcut iki nevi kıymetden birinci nev'i evrakı nakdiye karşılığı, diğer nev'i de Banka malı takvilâtı teşkil etmektedir.

A — Karşılık senetler : Bilâncoda sabit rayiçlerle gösterilen bu senetlerin borsa kıymetleri :

1939	20. 5
1940	16. 1
1941	18, 7 iken -
1942	20. — milyon liraya balığ olmuştur.

1940 ve 1941 de olduğugibi 1942 de de 1939 a nazaran müşahede edilen tenezzül Maliye Vekâleti talimatı ile bu hesapta bulunan bir takım kıymetlerin satılmış bulunmasından ve kısmen de borsa fiyatlarının düşüklüğünden ileri gelmektedir.

Şu kadar ki yukarda gösterilen 20 milyon lira, banknot karşılığının esham ve tahvilât olarak mevcudunu göstermektedir.

Mezkûr karşılığın heyeti umumiyesini bulmak için ise bahsi geçen 20 milyon liraya satılan esham ve tahvilât bedelleri ile bütçelerin yüzde birlerinden, tahvilât mübayaasına mahsus provizyon miktarını ilâve etmek icabeder.

Bu takdirde 1942 senesi nihayetinde banknot karşılığının heyeti umumiyesi banknot karşılığı cüzdanı 20.000.000
Satılan tahvilât ve provizyon mikdarı 11.786.855 lira ki
ceman 31.786.855 liraya balığ olur.

B — Banka malı tahviller : İşbu tahviller üç kısım olup birinci kısım kanunumuzun 34 üncü maddesi mucibince gelirleri kâr ve zararımızı alâkadâr eden ve Bankamızın doğrudan doğruya serbest olarak tasarruf ettiği kıymetler olup bedelleri 4.273.538.27 liradır. İkinci kısım 4060 numaralı kanun mucibince her sene sonunda hasıl olan safi kârımızın % 5 i nisbetinde satın aldığımız ve faizleri kârımıza ilâve edilen Hazine tahvilleri olup bedelleri 727.300 liradır. Üçüncü kısım ise 3133 numaralı kanunun ikinci maddesine göre hususî ihtiyat akçesi ile alınan kıymetlerdir ki, bunların mecmuu 5.848.561.58 liraya balığ olmaktadır.

Tevdiat :

1941 sonunda	78. 902. 136. 88	liradan ibaret tevdiat
1942 zarfında	3. 607. 426 144. —	liralık teslimat ile
1942 sonunda	3. 686. 328. 280. 88	liraya balığ olmuş ve
Sene zarfındaki	3. 541. 178. 406. 88	liralık istirdatlar ile
Sene sonunda bakiye	145. 149. 874. —	liradan ibaret bulunmuştur.

Bu tevdiattan :

39. 984. 050. 77	Lira	Hazine hesabı carisine	
42. 165. 101. 21	»	Resmî ve nim resmî dairelere	82. 149. 151. 98
11. 369. 802. 78	»	Millî ve	
25. 375. 521. 71	»	Ecnebi bankalara	36. 745. 324. 40
341. 684. 54	»	Şirketler ve hususî müesseseler	
22. 190. 698. 43	»	Ecnebi memleketler müesseselerine	22. 532. 382. 97
3. 723. 014. 56	»	Eşhasa ait	3. 723. 014. 56
145. 149. 874. —			145 149. 874, —

bulunmaktadır.

Tevdiatın beş senelik rakamları aşağıda yazılıdır.

1 = 1000 Lira

Senesi	Sene sonunda
1938	25. 246
1939	30. 369
1940	79. 471
1941	78. 902
1942	145. 150

Gayri Menkullerimiz :

Ankarada idare merkezi binasile İstanbul, İzmir, Mersin şube binalarının alış ve inşa bedelleri ile Samsunda almış olduğumuz şube

arsasının mecmu kıymeti	1. 783. 711. 81	liraya balığ olup
Bu kıymetten	469. 445. 37	lira amortisman çıkarıldığı
takdirde bilânçoda	1. 314. 266. 44	lira olan gayri menkullerimiz kıymeti elde edilir.

İhtiyat Akçesi :

Yüksek Heyetinize takdim eylediğimiz bilânçoda Bankanın 1942 sonunda adı ve fevkalâde ihtiyat akçeleri yekûnu 9. 412. 135. 73 liradır. Bahsi geçen seneye ait temettütün taksimine mütedair teklifimiz aynen kabul buyrulduğu takdirde bu iki nevi ihtiyat akçesi mecmuu aşağıda gösterildiği üzere 10. 538. 028, 02 liraya çıkacaktır.

	Lira	Lira
1942 sonunda adı ve fevkalâde ihtiyat akçesi		9. 412. 135 73
Kâr kısmında gösterildiği üzere :		
Sene temettüünden ayrılan % 20 ihtiyat akçesi	849. 208. 78	
Sene temettüünden ayrılan % 10 fevkalâde ihtiyat akçesi	276. 683. 51	1. 125. 892. 29
Yekûn		10. 538. 028. 02

1937 senesinde nizamnamei esasimize ilâve edilen maddelerde derpiş edilmiş hususî ihtiyatımızdan mütevellit gelirleri teşkil eden ve muvakkat bir hesaba alınmış bulunan 430. 457. 28 lira (hususî ihtiyatımız haddi âzam olan altı milyon liraya balığ bulunduğu cihetle) adı ihtiyat akçesine zam edildikte adı ve fevkalâde ihtiyatlarımızın yekûnu 10. 968. 485, 30 liraya balığ olacaktır.

Kâr ve Zarar :

1942 yılı muamelelerinin temin ettiği gayri safî kârdan idare masrafları, amortisman ve provizyonlar ve saire çıktıktan sonra 4. 246. 043, 92 lira safî kâr kalmaktadır. Bu kârın kanunumuzun 88 inci ve nizamnamei esasimizin 94 üncü maddeleri mücibince aşağıdaki şekilde taksimi lâzımgelmektedir.

1942 senesi kârı olan

4. 246. 043, 92 liradan

Kanunumuzun 88 inci maddesi mucibince:

% 20 si olup adî ihtiyata	849. 208, 78	
Hissedarlarımıza % 6 birinci temettü olarak	630. 000, — ki	
ceman	1. 479. 208, 78	1. 479. 208, 78 lira

tenzil edildikten sonra kalan 2. 766. 835, 14 liradan

% 5 memurlar hissesi olarak	92. 023, 36	
% 10 fevkalâde ihtiyat akçesi olarak	276. 683, 51 ki	
ceman	368. 706, 87	368. 706, 87 lira

ayrıldıktan sonra kalan 2. 398. 128, 27 liranın

yarısı 1. 199. 064, 14 lira olarak hazineye ve diğer

yarısı 1. 199. 064, 13 lira olarak hissedarlarımıza isabet eder.

Bu hesaba göre hissedarlarımıza dağıtılacak mikdar gayri safî olarak % 17, 4196 nisbetinde yani $(1. 199. 064. 13 + 630. 000) = 1. 829. 064. 13$ liraya baliğ olmakdadır. Bu miktardan Bankanın tediyesile mükellef bulunduğu kazanç ve buhran vergileri çıkarıldıktan sonra kalan 945. 844. 30. liraya geçen seneden müdevver 554. 30 liranın ilâvasile hasılı 946. 398. 60. liranın hissedarlarımıza dağıtılması neticesinde beher hisseye safî 6, 30 liradan 945, 000 liranın verilmesine ve taksimi mümkün olmıyan 1. 398. 60 liranın da 1943 senesine devrine müsaadenizi dileriz.

Maruzatımıza son verirken Sayın Gümhuriyet Hükûmetimizin müessesemize her sahada göstermiş olduğu yüksek alâka ve yardımlarını şükranla arzermeyi bir vazife sayar ve memurlarımızın da vazifelerinde gösterdikleri liyakat ve müesseseye olan bağlılıklarını memnurlukla kaydederiz.

TÜRKİYE CÜMHURİYET MERKEZ BANKASININ

*31 Birincikânun 1942 tarihinde biten on birinci
hesap devresine ait*

Mürakabe Komisyonu Raporu

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının 1942 senesi on birinci hesap devresine ait muamelelerini Bankanın kanun ve nizamnamesi ve ticaret kanunu hükümlerine göre Merkezinde ve Şubelerinde tetkik ve kontrol ederek Banka işlerinin kanunlara ve nizamnameye uygun yapıldığını, mevcutlarının defter ve kayıtlara mutabık ve hesap devresi için İdare Meclisine verilen Bilanço ile Kâr ve Zarar hesaplarının da gene kayıtlara muvafık olduğunu gördük.

İşbu hesapların kabulü ile İdare Meclisinin ibra edilmesini ve 1942 senesi hesap devresine ait olup bilânço ile Kâr ve zarar hesaplarında gösterilen safî temettüün İdare Meclisinin kanuna ve Banka esas nizamnamesine uygun olan teklifi vechile tevziine yüksek Umumî Heyetin müsaadesini dileriz.

Mürakip	Mürakip	Mürakip	Mürakip
<i>Vehhap Kocamemi</i>	<i>Hamit Hasancan</i>	<i>İzzet Sirmen</i>	<i>Fehmi Barla</i>

Türkiye Cümhuriyet

31/12/1942 Tarihinde Biten Onbirinci

Aktif

				Türk Lirası	
Kasa :					
Altın :	Safı Kilogram	74. 616, 647	104 954 282 64		
Banknot			10 921 111 50		
Ufaklık			170 391 79	116 045 785	93
Dahildeki Muhabirler :				976 588	92
Hariçteki Muhabirler :					
Altın :	Safı Kilogram	27. 098, 210	38 115 800 79		
Altına tahvili kabil dövizler			— —		
Diğer dövizler ve borçlu Kliring döviz bakiyeleri			57 805 225 96		
Borçlu Kliring Türk Lirası bakiyeleri			78 976 12	96 000 002	87
Hazine Tahvilleri :				133 965 499	—
Senedat Cüzdanı :				487 057 956	60
Ticari senetler					
Esham ve Tahvilât Cüzdanı :					
Deruhde edilen evrakı nakdiye karşılığı			47 096 299 93		
Banka malı			10 849 399 85	57 945 699	78
Avanslar :				265 125 325	68
Cayri Menkuller : [*]				1 314 266	44
Demirbaş : [**]				84 256	52
Hissedarlar :				4 500 000	—
Muhtelif :				15 089 489	59
				1 178 104 871	33
[*] 1.525.600,— Liraya Sigortalıdır					
[**] 160.600,— " "					

Merkez Bankasının

Hesap Yılı Bilânçosu

Pasif

Sermaye :		15 000 000	—
İhtiyat Akçesi :			
Adî	8 163 716 89		
Feykalâde	1 248 418 84		
Hususî	6 000 000 —	15 412 135	73
Tedavüldeki Banknotlar :			
Deruhde edilen	133 965 499 —		
Altın mukabili	45 000 000 —		
Reeskont mukabili	315 900 000 —		
Hazineye açılan altın karşılıklı avans mukabili 3902 numaralı kanun mucibince ilâveten tedavüle vazedilen	250 000 000 —	744 865 499	—
Türk lirası mevduatı :			
Altın : Safi Kilogram	877, 422 1 234 164 05		
Türk lirası	143 915 709 95	145 149 874	—
3850 Numaralı kanuna göre hazineye açılan avans mukabili tevdi olunan altınlar :			
Safi Kilogram	55 541, 930	78 124 167	90
Döviz taahhüdatı:			
Altına tahvili kabil dövizler	— —		
Diğer dövizler ve alacaklı kliring döviz bakiyeleri	13 351 646 26		
Alacaklı kliring Türk lirası bakiyeleri	9 400 420 94	22 752 067	20
Muhtelif:			
Muvakkat alacaklılar, depozitolar, havaleler ve saire	82 105 869 16		
Diğer alacaklı hesaplar	70 449 214 42	152 555 083	58
Kâr :		4 246 043	92
		1 178 104 871	33

31 / 12 / 1942 Tarihindeki

	Türk Lirası	
Verilen faizler	32 117	64
İdare masrafları	1 724 463	30
Amortisman	55 469	31
Müteferrik zarar ve masraflar, vergiler	3 287 977	65
Provizyon	503 069	32
Kâr	4 246 043	92
	9 849 141	14

Kâr ve Zarar Hesabı

[illegible]

TÜRKİYE CÜMHURİYET MERKEZ BANKASININ

29 Nisan 1943 tarihli

Fevkalâde Umumî Heyetine mahsus Ruzname

ve

İDARE MECLİSİ RAPORU

Fevkalâde Umumi Heyetin Müzakere Ruznamesi

1 — Nizamnamei esasinin 31 inci maddesinin şu suretle tadili :

Madde 31 — A, C sınıflarındaki hisse senetleri miktarı sermayenin tezyidinden başka hiç bir sebeple işbu nizamname ile kabul edilmiş olan miktarları tecavüz edemez.

2 — Nizamnameyi esasinin 32 inci maddesinin (d) fıkrasının aşağıdaki şekilde tadili :

« d — Asgari üç müteber imzayı ihtiva etmek ve vadeleri (90) günü tecavüz etmemek üzere bankalar tarafından getirilecek ticarî senetleri iskonto eder. İmzalardan biri yerine sigorta poliçeleriyle beraber olmak üzere emtea veya mahsule müteallik depo makbuzu veya varant gibi teminat dahi kabul edilebilir. Bu takdirde emtea ve mahsulün kolaylıkla satılabilir nev'inden olmaları ve kıymetlerinin verilen meblâğdan % 10 - 20 nisbetinde fazla bulunması şarttır. Ne gibi emtea üzerine muamele yapılabileceği Meclisi İdarece ayrı bir talimatname ile tesbit olunacaktır. Bu senetlerin hakiki ticaret muamelesine müstenit olması şarttır. Ancak Banka muteber addettiği iki imza ile de istisnaen iktifa edebilir.

**Türkiye Cümhuriyet Merkez Bankasının 29 Nisan 1943 tarihli
fevkalâde umumî Heyetine sunulan**

İdare Meclisi Raporu

İdare Meclisimiz, Sayın hissedarlarımızı nizamnamei esasimizin 51 inci maddesi mucibince fevkalâde bir toplantıya davet eylemiştir.

Bu davetimizin sebepleri şunlardır :

1 — 1715 numaralı Bankamız kanunile Nizamnamei esasimizin 26 ıncı maddeleri mucibince Hükûmet müesseselerine münhasır olan A sınıfı hisse senetlerimizin miktarı bidayeten sermayenin yüzde on beşi nisbeti ile takyit edilmiş iken bilâhara 2062 numaralı kanun ve 13201 numaralı kararname ile Banka kanununda ve nizamnamei esasisinde yakılan tadilâtta bu nisbet yüzde yirmi beşe iblâğ edilmiş ve 1715 numaralı kanunun 33 üncü maddesi buna göre tadil kılınmış olduğundan bu tadile tevfiikan nizamnamei esasimizin 31 inci maddesinin aşağıdaki şekilde tadili zarurî bulunmuştur.

Madde 31 — Eski Metin :

A, C sınıflarındaki hisse senetleri miktarı sermayenin tezyidinden başka hiç bir sebeple (bidayeten) kabul edilmiş olan miktarları tecavüz edemez.

Madde 31 — Yeni metin :

A, C sınıflarındaki hisse senetleri miktarı sermayenin tezyidinden başka hiç bir sebeple işbu nizamname ile kabul edilmiş olan miktarı tecavüz edemez.

2 — 3192 numaralı kanunun 4 üncü maddesi mucibince 1715 numaralı kanunumuzun 38 inci maddesinin birinci bendi ve 2/9380 numaralı kararname mucibince de nizamnamei esasimizin 32 inci maddesinin (d) bendi sonlarına ilâve edilmiş olan fıkra hükümleri ile maruz (d) bendi ahkâmı arasında tam bir tenazur ve uygunluğu temin etmek üzere (d) bendinin de;

Madde 32 d — Eski Metin :

Asgari üç müteber imzayı ihtiva etmek ve vadeleri 90 günü tecavüz etmek üzere Bankalar tarafından getirilecek ticarî senetleri iskonto eder. İmzalardan biri yerine sigorta poliçelerile beraber olmak üzere emtia veya mahsule müteallik depo makbuzu veya varant gibi teminat dahi kabul edilebilir. Bu takdirde emtia ve mahsulu kolaylıkla satılabilir neviden olmaları ve kıymetlerinin verilen meblağdan % 10-20 nisbetinde fazla bulunması şarttır. Ne gibi emtia üzerine muamele yapılabileceği Meclisi İdarece ayrı bir teslimatname ile tesbit olunacaktır. (senedin muhtevi olacağı üç imza eshabından her birinin senette muharrer meblağ derecesinde kredisi bulunması) ve senedin hakiki ticaret muamelesine müstenit olması şarttır. Ancak Banka müteber addettiği iki imza ile de istisnaen iktifa edebilir.

Madde 32 d — Yeni Metin :

Asgari üç müteber imzayı ihtiva etmek ve vadeleri 90 günü tecavüz etmek üzere Bankalar tarafından getirilecek ticarî senetleri iskonto eder. İmzalardan biri yerine sigorta poliçelerile beraber olmak üzere emtia veya mahsule müteallik depo makbuzu veya varant gibi teminat dahi kabul edilebilir. Bu takdirde emtia ve mahsulün kolaylıkla satılabilir nev'inden olmaları ve kıymetlerinin verilen meblağdan % 10-20 nisbetinde fazla bulunması şarttır. Ne gibi emtia üzerine muamele yapılabileceği Meclisi İdarece ayrı bir talimatname ile tesbit olunacaktır. Bu senetlerin hakiki ticaret muamelesine müstenit olması şarttır. Ancak Banka müteber addettiği iki imza ile de istisnaen iktifa edebilir.

Şekilde tadilini teklif ediyoruz.

İdare Meclisi